

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันค่านิยมของสตรีไทย เกี่ยวกับการสมรสและการอยู่ เป็นโสดมีการเปลี่ยนแปลงไป จาก เดิมอย่างมาก ในสมัยก่อนพ่อแม่ที่มีลูกผู้หญิงจะมีความกังวลอย่างมากในการหาคู่ครองที่เหมาะสม ให้ลูกสาว เมื่อถึงวัยอันควรที่จะแต่งงาน ฉะนั้นการสมรสจึง เป็น เรื่องที่มีความสำคัญสำหรับสตรีใน สมัยก่อนถึงกับมีคำสอนและสตรีโสดว่า "สาวทันทัก" บ้าง หรือ "ขึ้นคาน" บ้าง รวมทั้งสตรีโสด มักได้รับการนิทาจากบุคคลรอบข้างในทาง เสียหาย แต่ปัจจุบันจะ เห็นว่าค่านิยมของสังคมได้ เปลี่ยนไปจึง เป็น เหตุให้สตรีโสดนับวันจะมี เบอร์ ขึ้นต้งสูงขึ้น และการสมรสไม่ใช่ว่า เรื่องสำคัญหรือ เป็น เป้าหมายสูงสุดในชีวิตของผู้หญิงอีกต่อไปแล้ว สตรีโสดในปัจจุบันมีความรู้ความสามารถ เพียง พอที่จะพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสามีให้หา เลี้ยง เหมือนสมัยก่อน รวมทั้งมีความต้องการที่จะ ทำงาน มีชีวิตที่มี เกียรติ มีคุณค่าและได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่า สังคมจะยอมรับคนโสดมากขึ้น แต่สตรีโสดก็ยังคงได้รับความกดดันในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่นสังคม มักมีภาพพจน์ทางลบต่อสตรีโสดและอาจตั้งข้อสงสัยว่ามีความบกพร่องอย่างไรจึงอยู่ เป็นโสด หรือ หากมี เพื่อนสนิทก็จะได้รับการมองว่า เป็นพวกกริกรวม เพศ หรือหากคบกับ เพื่อนต่าง เพศก็จะถูกมอง ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างลับ ๆ ยิ่งกว่านั้นยังถูกมองว่า เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่สร้างสรรค์สังคม (ใน กรณีที่เป็นโสดโดยตั้งใจและมีฐานะดี) กล่าวคือไม่ช่วยผลิตพล เมืองและอบรมบุตรหลานให้เป็น พล เมืองดีของสังคม ได้รับการคาดหวังจากสังคมในเรื่องการงานสูง เช่น คาดหวังให้อุทิศ เวลา ทั้งหมดให้กับงาน หรือได้รับมอบหมายงานมากกว่าคนที่สมรสแล้ว รวมทั้งถูกกล่าวหาว่าเป็นบุคคล ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง มีความกดดันทาง เพศ เนื่องจากไม่มีโอกาสระบายความกดดันทาง เพศได้มาก เท่าที่ควร งานวิจัยยังได้พบอีกว่าคนโสดมีระดับสุขภาพจิตต่ำกว่าคนที่สมรสแล้ว รวมทั้งมีการกระทำ อัตวินิบาตกรรมสูงกว่าคนที่สมรสแล้ว (Steven - Long 1979 : 132)

ในทางตรงกันข้ามสตรีที่สมรสแล้วได้รับการยกย่องชื่นชมว่า เป็นบุคคลที่มีพัฒนาการ เป็น ไปตามบรรทัดฐานของสังคม ได้แต่งงานเมื่อถึง เวลาอันควร มีสามี มีลูก ได้ทำหน้าที่ผลิตพล เมือง ให้กับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสตรีมีอายุ 30 ปีขึ้นไป การแต่งงานมีครอบครัวจะก่อให้เกิด ภาพพจน์ทางบวกจากสังคม ได้รับความเห็นอกเห็นใจมากกว่าสตรีโสดหากทำงานบกพร่อง หรือ

บางครั้งอาจได้รับสิทธิพิเศษในการหยุดงาน การมาสาย การลาป่วย มากกว่าสตรีโสด รวมทั้งอาจ จะได้รับการให้ภัย เมื่อทำงานผิดพลาดหรือมีอาการไม่มั่นคง เพราะสังคมมองสาเหตุของความ ผิดพลาดมีได้อยู่ที่ตัวของบุคคลนั้นเอง เพียงคนเดียว แต่อาจมีสาเหตุมาจากครอบครัวได้ ในขณะที่ เดียวกันในภาวะปัจจุบันสตรีที่สมรสแล้วก็ต้องมีภาระความรับผิดชอบมากขึ้น เนื่องจากต้องดูแลบ้าน ดูแลลูกและต้องทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยเศรษฐกิจของครอบครัว ต้องทำงานแข่งกับเวลาและต้อง ต่อสู้ดิ้นรน เพื่อให้ผลงานมีประสิทธิภาพเท่าสตรีโสด และมีความก้าวหน้าหน้าที่การงานอีกด้วย

นอกเหนือจากสภาพของสตรีทั้งสองกลุ่มที่แตกต่างกันดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัย ทางสภาวะแวดล้อมทางสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเห็นคุณค่าในตัวเอง ความรู้สึกนึกคิด และ เน้นความกดดันในสตรีสองกลุ่มนี้ สภาพสังคมในกรุงเทพมหานคร สอนให้ผู้คนต้องพึ่งตนเองอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้จาก เมื่อสมาชิกของครอบครัว เจริญเติบโต แต่งงานไปแล้วก็นิยมแยกออกไปอยู่ ต่างหากจากครอบครัวของพ่อแม่ นอกจากนั้นยังได้รับความกดดันจากผลของการแข่งขันในการประกบ อาชีพ และการต่อสู้เพื่อความอยู่รอด ทำให้บุคคลมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความเห็นอกเห็นใจ กันมีน้อย มีความสัมพันธ์กันอย่างผิวเผิน ต่างคนต่าง เอาตัวรอด พยายามเรียนรู้เพื่อให้เท่าเทียม กัน มีความกระตือรือร้น รู้จักกันตามสภาพ (ตาแหน่ง) มากกว่าการรู้จักกันเป็นส่วนตัว อีกทั้ง สังคมกรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้นบุคคลจึงต้องพึงกฎหมาย เพื่อให้ความ ยุติธรรมแก่ทุกคน การแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ต้องอยู่ในขอบเขตและ เนื่องจากต้องมีการ แข่งขันกันมาก เช่นนี้ทำให้ เครียดและความกดดันทางจิตมีปริมาณมาก มีการขัดแย้งในบทบาทและ ความก้าวหน้าสูง นอกจากนั้นยังพบข้อมูล เกี่ยวกับพฤติกรรมของชาวกรุงเทพมหานคร จากงานวิจัย ของ พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์และคณะ เรื่อง จริยธรรมของชาวกรุงเทพมหานครปัจจุบัน (2527) อีกว่าคนกรุงเทพฯ จะมีพฤติกรรมการสำรวจตนเอง ความพอใจในผลงานของตนเอง การรู้สึก เชื่อมมั่นในตนเองมากกว่าการประเมินตนเอง เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องมากกว่า และมีพฤติ กรรมการปลอบใจและการปรับปรุงตนเองมากกว่าการลงโทษตนเอง รวมทั้งมีการเปิดเผยความ สามารถของตนเองสูง แม้จะไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน อีกทั้ง เห็นว่าการควบคุมตนเองได้ เป็นสิ่งที่ ถูกต้อง อาจกล่าวได้ว่าความกดดันที่ทั้งสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วได้รับดังกล่าวแล้วข้างต้น จะ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในสังคมกรุงเทพฯ และความกดดันดังกล่าวน่าจะมีผลต่อการเห็นคุณค่า ในตนเองของสตรีในเขตกรุงเทพฯ ด้วย ดังนั้น การศึกษาเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองของ สตรีในเขตกรุงเทพฯ จึง เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งด้วย เหตุผลที่ว่า การเห็นคุณค่า ในตนเองซึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการมีอัตมโนทัศน์ (Self Concept) ในลักษณะของการ

ประ เมีนตน เองในด้านคุณค่าและความสามารถ มีผลกระทบต่อบุคลิกภาพ อารมณ์ สังคม กระบวนการทางความคิด ความทะเยอทะยาน การให้คุณค่า การตั้ง เป้าหมาย รูปแบบการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้โลกภายนอกและการมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของบุคคล เป็นอย่างมาก (Branden 1981 : 109, Kelellis 1982 : 11)

นอกจากนี้การ เห็นคุณค่าในตนเองยังมีความ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับและต้องการของผู้อื่น มีความสามารถ มีเกียรติ มีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีประโยชน์ต่อสังคม สิ่ง เหล่านี้ เปรียบ เสมือน เป็นพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถ เผชิญอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ได้ด้วยความมั่นใจ ตารางชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอุปนิสัยร่า เริง วิดกกังวลต่ำ ปรับตัวได้ดี อยากรู้ อยากเห็น เป็นคนเด่น มีความสัมพันธ์ในกลุ่มดี ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และใช้กลไก ในการป้องกันตนเองในระดับต่ำ (Coopersmith, 1984 : 1) ในทางตรงข้ามบุคคลที่ขาดการ เห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นคนขลาดกลัว กลัวการเสี่ยง ขาดการเปิด เผยตนเอง และกลัวอนาคต ความกลัวจะนำไปสู่ความวิตกกังวลซึ่งมีพื้นฐานมากจากความรู้สึกไร้ความสามารถที่จะช่วยตนเอง ความคับข้องใจ ความไม่มั่นใจในความสามารถของตน และการมีอารมณ์ เป็นทุกข์ (Dysphoric emotion) จะค่อย ๆ ทาลายชีวิตที่มีความสุข เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางวุฒิภาวะที่เหมาะสมกับวัย รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อชีวิตและผลการกระทำของตนเอง (Kelellis 1982 : 127)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการ เห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อความสุข ความ สำเร็จในชีวิต การเกิดแรงจูงใจ การชี้ให้เห็นถึงขีดความสามารถของบุคคล ความสำคัญ ความ สำเร็จ การมีคุณค่า การมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพของสตรีใน เขตกรุง เทพนมหานคร

จากความสำคัญของ การ เห็นคุณค่าในตนเองดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการ จะศึกษา เปรียบ เทียบการ เห็นคุณค่าในตนเองในสตรีทั้งสองกลุ่ม ซึ่งมีสถานภาพ แนวความคิด และ ภาพพจน์ จากสังคมแตกต่างกันว่าจะมีความแตกต่างกันในเรื่องการ เห็นคุณค่าในตนเองอย่างไรบ้าง

แนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีที่สำคัญ

ก. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - esteem)

การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็นการตัดสินคุณค่าของตน (Self) และแสดงออกในรูปของทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อตนเอง (Mussen, Conger and Kagen 1961 : 489) การพิจารณาความหมายของ "ตน" ในแง่ปรัชญาจะมีลักษณะ เป็นนามธรรมที่หมายถึง เอกลักษณ์ของบุคคล ซึ่งหมายรวมถึงลักษณะทางกายภาพ ความสามารถทางสติปัญญา แต่ในทางจิตวิทยาจะมอง "ตน" ในแง่ของการเรียนรู้ โดยเน้นการรับรู้ตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ได้จากการมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และเป็นกระบวนการของประสบการณ์ทางสังคม ด้วยเหตุดังนี้ "ตน" ในทางจิตวิทยาจึงมีความหมายเดียวกับคำว่า อัตมโนทัศน์ (Self - concept) (Mead 1962 : 135, 162)

การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลได้พัฒนาขึ้นภายหลังที่บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) เรียบร้อยแล้ว (Calhoun, 1977 : 321) อีกทั้งยังได้ให้ความหมายของ "การเห็นคุณค่าในตนเอง" ว่าหมายถึง ความพึงพอใจภายในที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดมีต่ออัตมโนทัศน์ของตน

Allport (1973) ให้ความหมายของ "การเห็นคุณค่าในตนเอง" ว่ามีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า ความภาคภูมิใจ (Pride). Elder (1965 : 258) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลว่าเป็นความรู้สึกที่บุคคลรู้ว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการกระทำของตนเอง การมีความสามารถ และการตัดสินของบุคคลอื่นที่ตนให้ความสำคัญด้วย

หลังการมีอัตมโนทัศน์ เรียบร้อยแล้ว บุคคลจะประเมินสิ่งดังกล่าวออกมา เป็นการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินการเห็นคุณค่าจากการตรวจสอบตนเองด้านผลงานความสามารถและคุณลักษณะต่าง ๆ โดยนำเอาคุณสมบัติดังกล่าวมา เปรียบเทียบกับมาตรฐานและค่านิยมส่วนบุคคล จากนั้นจึงตัดสินออกมาเป็นการเห็นคุณค่าของตน การรับรู้ตนเองดังกล่าวอาจเป็นไปโดยที่บุคคลรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ และจะแสดงให้เห็นบุคคลอื่น เห็นได้ด้วยลักษณะท่าทางหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก การเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ด้านความสำเร็จหรือการทาล้างต่าง ๆ ได้บรรลุตามเป้าหมาย ส่งผลให้ได้รับความชื่นชมจากครอบครัว เพื่อนฝูงหรือ

บุคคลอื่น นับเป็นการค่อย ๆ สะสมความพึงพอใจไว้จนกลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นในความมีคุณค่าของตน หากทำสำเร็จบุคคลจะเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองสูงจึงหมายถึงการให้คุณค่าและความนับถือต่อตนเองสูง และการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำหมายถึงการให้คุณค่าและความนับถือต่อตนเองต่ำนั่นเอง (Branden 1981 : 124; Calhoun and Morse 1977 : 318-322; Coopersmit 1981 : 236, 1984 : 5)

Coopersmith (1967) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการมีการเห็นคุณค่าในตนเองว่ามาจากแหล่งสำคัญซึ่งบุคคลใช้ เป็นสิ่งตัดสินความสำเร็จของตนเอง 4 แหล่งดังนี้

1. การมีอำนาจ (Power) หมายถึง การที่บุคคลสามารถมีอิทธิพลและควบคุมบุคคลอื่นได้
2. การมีความสำคัญ (Significance) หมายถึง การได้รับการยอมรับ ได้รับการใส่ใจ รวมทั้งได้รับความรักใคร่จากบุคคลอื่น
3. การมีคุณความดี (Virtue) หมายถึง การยึดมั่นตามมาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมของสังคม
4. การมีความสามารถ (Competence) หมายถึง การประสบผลสำเร็จในการกระทำสิ่งต่าง ๆ

จากอัตมรณทัศน์ที่กล่าวถึงข้างต้น อาจนำไปสรุปได้ว่ากระบวนการตัดสินตนเองของบุคคล ได้มาจากการตัดสินสิ่งที่ทำให้ตนประสบผลสำเร็จและการประเมินน้ำหนักคุณค่าของความสำเร็จนั้นว่าแตกต่างกันมากน้อยเท่าใด ระหว่างความสามารถที่บุคคลรับรู้ตนเองและความสามารถที่บุคคลปฏิบัติได้จริง เพื่อที่จะใช้ตรวจสอบผลสำเร็จที่ทำได้กับมาตรฐานที่บุคคลคาดหวังไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับความคาดหวังให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และป้องกันตนเองจากความล้มเหลวอันอาจจะเกิดขึ้น (Felker (1974 : 25) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีอัตมรณทัศน์ทางบวกของบุคคลว่ามีความหมายเดียวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง เขาได้กล่าวถึงรูปแบบ 3 ลักษณะของการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อกระบวนการตัดสินการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลไว้ดังนี้

1. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนเป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจ ทั้งในขณะที่อยู่ในกลุ่มและนอกกลุ่ม

2. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม เมื่อตนประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวใน เป้าหมายที่ตั้งไว้
3. ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองว่า ตนสามารถปฏิบัติตนได้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ เมื่อประเมินตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าหรือไร้คุณค่า

นอกจากนั้น เขายังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็นผลมาจากการพัฒนาความรู้สึกมีส่วนร่วม (Belonging) ความรู้สึกมีความสามารถ (Feeling Competent) และความรู้สึกมีคุณค่า (Feeling worthwhile)

ความรู้สึกมีส่วนร่วม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนร่วมในกลุ่มและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า

ความรู้สึกมีความสามารถ เป็นส่วนประกอบอีกอันหนึ่งของการเห็นคุณค่าในตนเอง Diggory (1966) ได้กล่าวว่า บุคคลจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างสมบูรณ์ต่อ เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำเป้าหมายที่ตั้งไว้สำเร็จด้วยความสามารถของตนเอง บุคคลจะประเมินตนเองบนพื้นฐานที่ว่า ตนมีความสามารถเพียงใดที่กระทำเหล่านั้นสำเร็จ หากสามารถทำงานได้สำเร็จบุคคลจะประเมินตนเองเป็นทางบวก ด้วยเหตุตั้งนี้การรับรู้ความสามารถของตนเอง จึงมีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็นอย่างมาก

ความรู้สึกมีคุณค่า การที่บุคคลมองตนเองว่าเป็นผู้ที่มีคุณค่าหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลการประเมินจากสมาชิกในกลุ่มว่าเป็นไปในทางบวกหรือลบ รวมทั้งการเปรียบเทียบการกระทำของตนเองกับสมาชิกในกลุ่มด้วย หากทั้งสองอย่างที่กล่าวมาแล้วได้รับการประเมินในทางบวก บุคคลจะรับรู้ว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าคนหนึ่ง

Maslow ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น การเห็นคุณค่าในตนเอง อยู่ในขั้นที่ 4 รองลงมาจากความต้องการขั้นสูงสุด อันได้แก่ ความต้องการบรรลุศักยภาพแห่งตน (Self - actualization) การเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดขึ้นจากการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น โดยตัดสิ้นจากการตอบสนองของพ่อแม่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนรุ่นเดียวกัน อีกทั้งยังต้องอาศัยความเชี่ยวชาญหรือความสามารถบางอย่างของบุคคลนั้นมาประกอบด้วย การประเมินจะออก

มาในรูปแบบของทัศนคติหรือความเชื่อว่าคุณจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการทำสิ่งต่าง ๆ จะต้องใช้เวลาพยายามมากน้อยเพียงใด จะเสี่ยงหรือไม่หากล้มเหลว หากประเมินแล้วอยู่ในด้านบวก บุคคลจะเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน รวมทั้งความรู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อสังคม งานทางองกลับกัน หากการประเมินอยู่ในด้านลบ บุคคลจะรู้สึกมีปมด้อย อ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้

โดยปกติแล้วคนทั่วไปย่อมปรารถนาที่จะมีความมั่นคง มีการประเมินคุณค่าตนเองในระดับสูง มีความนับถือและเห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งได้รับการตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น ในทางจิตวิทยา การเห็นคุณค่าในตนเองนับ เป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากคุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยเตรียมสภาวะทางจิตใจที่มีความสอดคล้องกับความคาดหวังในความสำเร็จ การได้รับการยอมรับและความเข้มแข็งทางจิตใจอันจะส่งผลให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น

Maslow (1970) ได้แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเอง ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ในคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองประเภทนี้ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ การมีจุดเด่น (Strength) ผลสัมฤทธิ์ (achievement) ความสามารถที่เหมาะสมต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ (adequacy) การบรรลุเป้าหมายและความสามารถ (mastery and competence) ความเชื่อมั่น (confidence) การพึ่งตนเอง และความมีอิสระเสรี (independence and freedom)
2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการได้รับการตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น การมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับและความสนใจ มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรีหรือเป็นที่น่าชมเชยของผู้อื่น (Maslow 1970 : 45-46; Maslow อ้างถึงใน Coopersmith 1981 : 236)

Bandura (1986) ได้ให้คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นเดียวกับ Coopersmith (1967) ว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองของบุคคลว่า

ตน เป็นอย่างไร ถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกว่าเขาเอง เป็นบุคคลที่ไร้ค่า จะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ในขณะที่บุคคลใดได้แสดงความภาคภูมิใจในตนเอง จะกล่าวได้ว่าบุคคลนั้น เป็นผู้มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง (Bandura 1986 : 356) นอกจากนี้ เขายังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นพื้นฐานในการประเมินตนเองที่มาจากความสามารถของบุคคลหรือมีความสามารถในการตัดสินคุณค่าของตนเองทั้งด้านบวกและด้านลบ การเห็นคุณค่าในตนเองได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากความรู้สึกว่าตนเอง เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีความภาคภูมิใจในตนเอง บุคคลจะพึงพอใจกับมาตรฐานการกระทำของตนเองที่ได้ตั้งไว้ ในขณะที่บุคคลใดก็ตาม เมื่อประเมินตนเอง แล้วพบว่าตนเองล้มเหลวหรือกระทำกิจกรรมผิด ๆ ไม่ได้ตามมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้ บุคคลจะรู้สึกขาดความพึงพอใจต่อตนเองไป Bandura กล่าวว่า การตัดสินจากสังคม (Social Judgment) มีอิทธิพลในการรับรู้ของบุคคลว่าจะประเมินตนเองออกมาในลักษณะเช่นใด เช่น จะพบอยู่เสมอ ๆ ว่าบุคคลจะรู้สึกไม่พึงพอใจและไม่ยอมรับต่อคำติเตียนที่บุคคลอื่นมีต่อความคิดเห็นและการกระทำของตนเอง นอกเหนือจากนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองยังเกี่ยวข้องกับ การประเมินตนเองในด้านการมีคุณค่า ซึ่งจะขึ้นกับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมนั้น ๆ ว่าให้คุณค่ากับบุคคลนั้นอย่างไรและบุคคลนั้นได้มีพฤติกรรมตอบสนองต่อคุณค่าทางสังคมได้อย่างไร มาตรฐานของสังคมนั้นได้ดีเพียงใดอีกด้วย (Bandura 1986 : 410) ยังกล่าวเสริมอีกว่าการประเมินผลการกระทำของบุคคลจะส่งผลถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลด้วย และในชีวิตประจำวันของบุคคลโดยทั่วไป การกระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละวันก็เป็นผลมาจากการรู้สึกว่าเขาได้มีการเห็นคุณค่าในตนเองในการกระทำนั้น ๆ มากน้อยเพียงใดด้วย (Simmon, 1979 อ้างถึงใน Bandura 1986 : 348-349)

ลักษณะของผู้มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงได้พบคุณลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นคนแคล้วคล่องว่องไว ชอบแสดงความคิดเห็น เป็นฝ่ายเปลี่ยนหรือหลุดซีกมากกว่าจะเป็นฝ่ายผู้ตามหรือผู้ฟังการอภิปรายโต้เถียง มองสิ่งต่าง ๆ ในด้านดีโดยประเมินความสามารถทักษะทางสังคมและคุณสมบัติของตนอย่างรอบคอบมากกว่าการคิดฝันเอาเอง ไม่พะวงแต่เรื่องของตนเองจนขาดความสนใจต่อสิ่งต่าง ๆ ภายนอก นอกจากนี้ยังมีทัศนคติและความคาดหวังในสิ่งที่ดีกว้างขวางในหมู่เพื่อนฝูง มีเป้าหมายการกระทำของตนเอง กล้าแสดงออกแม้รู้ว่าอาจจะโดนคิดค่านิยมมีความยุ่งยากในการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับให้สังคมกำหนดพฤติกรรม

ของตนเอง เป็นส่วนน้อย ๑ชีวิตอย่างยืดหยุ่น ฆ่าคิด สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เชื่อมั่นในความคิดเห็นของตนเอง สามารถให้เหตุผลในสิ่งที่ตนกระทำได้อย่างกระจ่างชัด เชื่อมั่นต่อการตอบสนองหรือการตัดสินใจของตน มั่นคงทางด้านจิตใจ วิตกกังวลน้อยกว่าผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่จะประเมินผลว่าประสบความสำเร็จมากกว่า กล่าวโดยส่วนรวมแล้วจะ เห็นได้ว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง จะมีความสุขและ๑ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Bass 1960 : 129, 299; Coopersmith 1971 : 345, 1981 : 62, 70) ผู้หญิงที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีลักษณะเข้มแข็ง (Strong) เชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก และมักแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม วิตกกังวลต่ำ มีลักษณะเป็นผู้นำกลุ่ม (dominance) (Coopersmith 1981 : 65; Maslow 1970 : 237) ยิ่งบุคคลมีความรู้สึกด้านนี้สูงมากเท่าไร บุคคลก็จะยิ่งตั้งเป้าหมายไว้สูงและทำกายมากขึ้นเท่านั้น รวมทั้งกระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทาย พอใจในงานที่ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ อยากรู้อยากเห็นและ๑จกว้าง สามารถยอมรับผู้อื่นได้มาก (Branden 1981 : 131; Jersild, Telford and Sawery, 1975 : 177, 190)

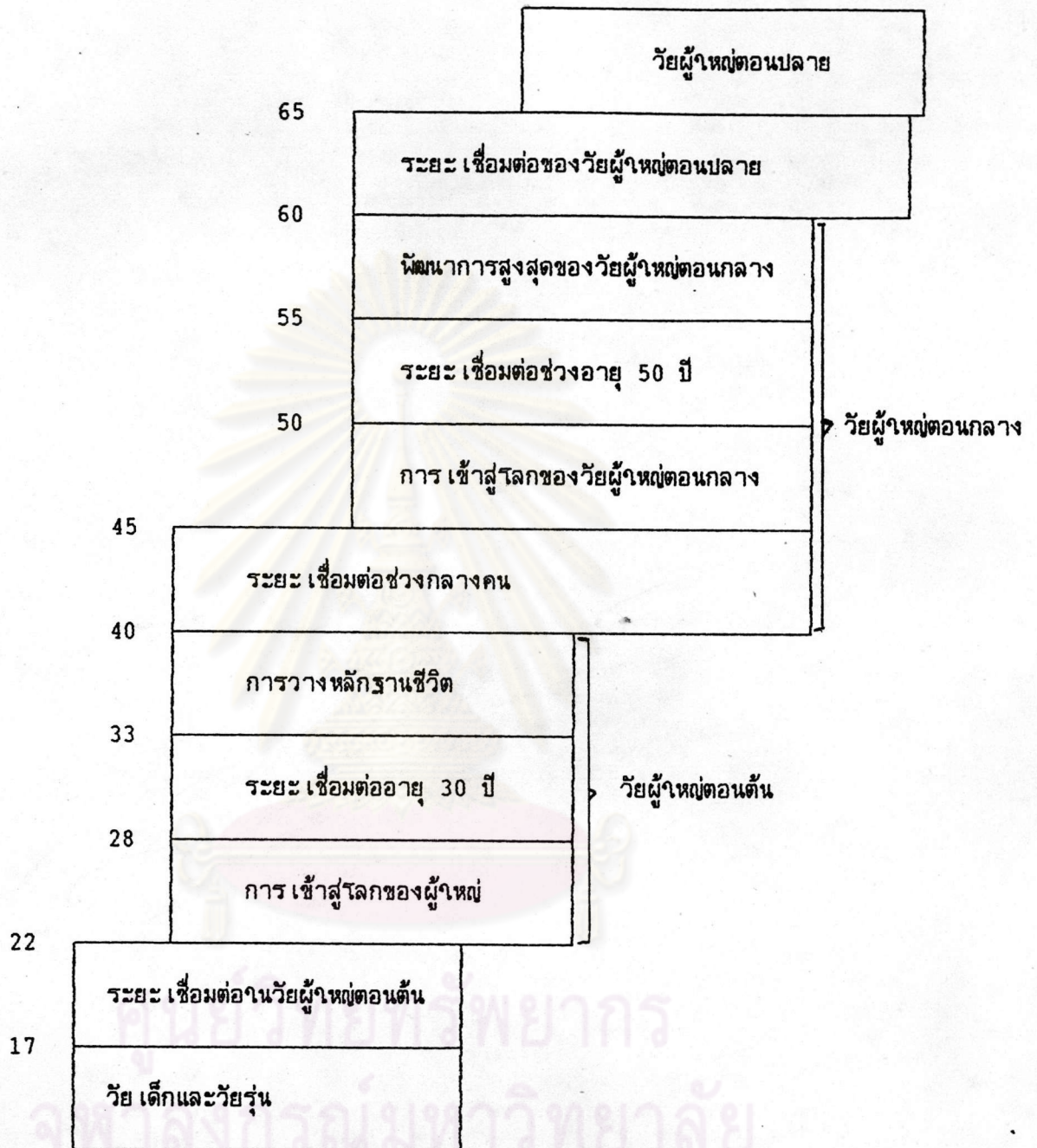
สำหรับผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะยึดมั่นในความด้อยของตนเอง ขาดความเชื่อถือในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากคนทั่วไป พยายามทำสิ่งที่สังคมยอมรับ ชอบเป็นสมาชิกกลุ่ม แบบไม่แสดงตัวให้เห็นเด่นชัดมากกว่าจะทำตัว เป็นผู้นำกลุ่ม หรือทำสิ่งที่ เป็นจุดสนใจ ชอบเป็นผู้ฟัง มากกว่าผู้แสดงบทบาท ไม่กล้าเกี่ยวข้องกับ การกระทำที่อาจได้รับการวิเศษหรือได้รับคำตำหนิ จึงไม่สามารถเป็นผู้นำที่สร้างสิ่งใหม่ หรืออยู่ ณ ตำแหน่งที่ต้อง เผชิญกับปฏิกิริยาหลาย ๆ รูปแบบได้ กลัวการทำให้ผู้อื่นโกรธ วิตกกังวลมาก ระวังกับ เรื่องของตน ปิดกั้นตนเอง พอใจที่จะอยู่อย่าง เงียบ ๆ ยอมรับสภาพที่เป็น จึงมักทำอะไรคล้อยตามคนอื่นอยู่ เสมอ หรือจะเชื่อว่าคนอื่นมองตนในแง่ไม่ดี ยอมรับคำพูดของคนอื่นที่กล่าวถึงตนในแง่ลบ ขาดความมั่นใจที่จะวิเศษคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ไม่สามารถปกป้องตนเองจึงต้อง เผชิญกับความด้อย ทั้งที่เป็นจริงหรือคิดฝันเอาเอง เหนงาและ๑ตดเดี่ยว คิดว่าตนไม่มีความสามารถเพียงพอ จึงมักมีบทบาทน้อยในสังคม ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จลดลงไปด้วย หนีห่างต่ออิทธิพลของสังคม จนกลายเป็นความรู้สึกกดดัน ขาดพลังความสามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จ เป็นเหตุให้มีความวิตกกังวลสูง ลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับผู้ที่ขาดลักษณะ เป็นผู้นำกลุ่ม (dominance) ของ Maslow จะมีลักษณะ เก็บกด ซื่อาย หรือมีลักษณะหลีกเลี่ยงปัญหา (Coopersmith 1971 : 345, 1981 : 67-69, Mussen, Conger and Kagan 1969 : 489; Kelellis 1982 : 129; Maslow 1970 : 237)

ด้วยเหตุดังนี้ การเห็นคุณค่าในตนเองจึงสามารถบอกลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้ รวมทั้งมีความสำคัญต่อการที่บุคคลจะมีความมั่นคงทางจิตใจมีความสามารถรับแรงกดดันในสังคมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และนอกจากนี้จะช่วยปรับปรุงโครงสร้างบุคลิกภาพเฉพาะตัว และคุณภาพของบุคคลแล้วมันยังช่วยก่อความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลอีกด้วย (Maslow 1970 : 68-71, 100)

จากแนวคิดที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็นผลรวมของแนวทางที่บุคคลรับรู้และประเมินตนเองว่าเป็นคนเช่นไร โดยอาศัยสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น การกระทำของบุคคลอื่นต่อตน การกระทำของตนรวมทั้งของบุคคลอื่น ๆ เป็นหลักสำคัญในการประเมิน และสิ่งที่จะบ่งชี้ว่าบุคคลใดได้รับความพึงพอใจในการเห็นคุณค่าในตนเองมากน้อย เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่า เขาประสบความสำเร็จตามความคาดหวังที่ตนและสังคมตั้งไว้ รวมทั้งได้แสดงออกอย่างชัดเจนหรือไม่ ทั้ง เมื่ออยู่รวมกลุ่มหรืออยู่ตามลำพัง

ข. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่

การศึกษาพัฒนาการของช่วงวัยผู้ใหญ่ของ Levinson (1978) พบว่าพัฒนาการวงจรชีวิตของผู้ใหญ่จะประกอบด้วยระยะเวลาของความมั่นคง (stable periods) ซึ่งจะมีระยะเวลาประมาณ 6-8 ปี สลับกับระยะเชื่อมต่อ (transitional periods) ซึ่งจะคงอยู่ประมาณ 4-5 ปี ในระหว่างระยะเชื่อมต่อบุคคลจะมีการวัดผลโครงสร้างชีวิตที่มีอยู่เดิมเสียหาย เพื่อเตรียมตัวสำหรับระยะเวลาต่อไป ระยะเชื่อมต่ออาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากเหตุการณ์ต่าง ๆ จากภายนอก (การเกิดของหลาน การได้เลื่อนตำแหน่งการงาน ฯลฯ) และจากองค์ประกอบภายใน (การหมดประจำเดือน ความไม่พึงพอใจต่องานอาชีพ หรือแบบแผนชีวิต) ระยะเชื่อมต่อไม่ได้สิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นหรือ เมื่อลำดับขั้นของพัฒนาการที่ต่อเนื่องสมบูรณ์ แต่ระยะเชื่อมต่อจะเกิดความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อบุคคลไม่มีคำถามหรือไม่ต้องรับแรงกดดันสิ่งที่ต้องการรู้ นั่นคือมีความพร้อมที่จะมีแบบแผนชีวิตใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดความพึงพอใจภายใน นอกจากนี้ในระยะเชื่อมต่อนี้ยังอาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีงานสำคัญที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของบุคคลเกิดขึ้น และระยะเชื่อมต่อจะสิ้นสุดลงเมื่องานหลักดังกล่าวสิ้นสุดความสำคัญและงานใหม่ได้เกิดขึ้นเพื่อจะเริ่มระยะเวลาใหม่

วิกฤติการณ์ในระยะเวลาพัฒนาการของ Levinson

Levinson (1978) ได้แบ่งวิกฤติการณ์ในระยะเวลาเชื่อมต่อของบุคคล เป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ช่วงอายุ 30-44 ปี Levinson พบว่าอายุ 30 ปี เป็นระยะเชื่อมต่อที่เป็นวิกฤติการณ์ครั้งที่ 1 ของชีวิต เป็นระยะที่บุคคลชอบเสี่ยงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

เวลา เป็นช่วงที่บุคคลจะเลิกความคิดฝันในวัยเด็ก มีความต้องการทางเพศ รวมทั้งเกิดความรู้สึกต้อย ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสนใจของบุคคลในวัยนี้จะมุ่งสู่ภายนอก (extrovert) นอกจากนี้ยังเป็นระยะเชื่อมต่อช่วงกลางคนที่บุคคลจะเริ่มรู้สึกเบื่อหน่ายต่อบุคคลและสภาวะแวดล้อม

2. ช่วงอายุ 45-54 ปี ช่วงวัยนี้การเปลี่ยนแปลงสำคัญทางกายภาพของสตรี คือการหมดประจำเดือนซึ่งจะผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของบุคคลด้วย อีกทั้งในช่วงวัยนี้บุคลิกภาพของบุคคลจะแข็งแกร่งจนยากจะเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเป็นช่วงที่บุคคลจะขาดความอดทน ขาดเหตุผล รวมทั้งไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้เอทธิพลจากองค์ประกอบภายนอก เช่น การหย่าร้าง อาจจะเกิดขึ้นและมีผลต่ออารมณ์และบุคลิกภาพของบุคคลในช่วงวัยนี้ได้ด้วย
3. ช่วงอายุ 55-64 ปี ในช่วงวัยนี้ความสนใจของบุคคลจะเน้นความต้องการภายในของตนเอง (introvert) ความสนใจนี้เองจะมีส่วนช่วยให้บุคคลค้นพบตัวเอง รวมทั้งสามารถยอมรับความตาย นอกจากนี้ยังเป็นวัยใกล้เกษียณอายุ บุคคลต้องมีการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณอายุด้วย
4. อายุ 65 ปีขึ้นไป วัยนี้เป็นบั้นปลายของชีวิต บุคคลจะหันเข้าหาตัวเองมากขึ้น ความสนใจในสิ่งแวดล้อมและบุคคลภายนอกลดลง เชื้อชาติ มีความรู้สึกว่าตนเองไร้สมรรถภาพ ชอบอยู่คนเดียว ยอมรับความตายได้มากขึ้น

จากแนวคิดทางด้านพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ตั้งที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าช่วงอายุแต่ละช่วงของบุคคลที่ผ่านไประยะก่อนให้เกิดเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจของบุคคลอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามช่วงอายุที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ที่สำคัญต่อชีวิตก็ยังคงส่งผลถึงสภาพจิตใจของแต่ละบุคคลไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้น ๆ ได้เตรียมตัวและปรับตัวต่อเหตุการณ์และพัฒนาการของชีวิตได้ดีมากน้อยเพียงใด อีกทั้งในแต่ละช่วงอายุที่ผ่านไประยะบุคคลก็จะประเมินตนเองในด้านความสำเร็จ ความสามารถ ความมีคุณค่าไปพร้อม ๆ กันด้วย

ค. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ที่ เป็นโสด

Erikson (1968 : 6) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นไว้ว่า วัยนี้บุคคลจะต้องสามารถจัดวิกฤติการณ์เกี่ยวกับความผูกพันใกล้ชิด (intimacy) ได้สำเร็จ ในความคิดของ Erikson ความผูกพันใกล้ชิดนั้นนอกจากจะหมายถึงความสัมพันธ์ทาง เพศแล้ว ยังหมายรวมถึงความเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข (Companionship) และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทั้งที่เป็นส่วนตัวและเป็นกลุ่มอีกด้วย ทางเลือกของการมีความผูกพันใกล้ชิด ของบุคคลมีได้หลายแนวทาง เช่น การแต่งงาน (Marriage) การอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแต่งงาน (Cohabitation) การใช้ชีวิตร่วมของคู่สัมพันธ์ที่เป็นเพศเดียวกัน (homosexual marriage) รวมทั้งการอยู่เป็นโสด (singlehood)

การอยู่ เป็นโสด (Singlehood)

งานอดิเรกของของคนโสดในสายตาของสังคมจะเข้มแข็งมา สักสังคมก็จะตั้งข้อสงสัยว่า บุคคลมีความบกพร่องอย่างไรจึงอยู่ เป็นโสด หรือหากมีเพื่อนสนิทก็จะได้รับการมองว่า เป็นพวกกรีก ร่วมเพศ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันงานอดิเรกดังกล่าวได้ เปลี่ยนแปลง สังคมมีแนวความคิดใหม่ว่าคนโสด คือคนที่ได้ เลือกแนวทางการดำเนินชีวิตในรูปแบบหนึ่ง (Yankelovich, 1981)

Levinson (1978) ได้แบ่งขั้นตอนตามอายุของคนโสดไว้ เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ที่มีอายุน้อยและไม่เคยแต่งงาน (อายุ 20-28 ปี)

ช่วงอายุ 20-28 ปีโดยประมาณ จัดเป็นช่วงของการ เริ่มเข้าสู่โลกของการ เป็นผู้ใหญ่และการค้นหาทาง เลือกที่มีหลายแนวทาง ดังนั้น คนโสดในช่วงอายุดังกล่าวจึงมักมีความมุ่งมั่นกับการทำงาน มีความพอใจที่ได้ เป็นตัวของตัวเอง เป็นอิสระจากพ่อแม่ มีเพื่อนสนิทที่ถูกต้อง และเนื่องจากช่วงอายุดังกล่าว เป็นช่วงของการสำเร็จการศึกษา ดังนั้น บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวงาน เรื่องการทำงานและการมี เพื่อนร่วมงาน ซึ่งทั้งคู่อุจจัด เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการ เห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลในช่วงวัยนี้

ขั้นตอนที่ 2 ช่วงอายุ 30 ปี

Levinson (1978) กล่าวว่า ช่วงอายุ 28-32 ปี เป็นช่วงที่บุคคลต้องเผชิญกับปัญหาที่เกิดจากแรงกดดันทางสังคมจากบิดามารดา และจากตนเอง สำหรับผู้ที่เป็นโรค ช่วงอายุดังกล่าวจัดเป็นระยะเวลาที่ย่างยากมากที่สุด เนื่องจากสังคมพยายามกดดันให้ผู้ที่เป็นโรคหาคู่ครอง และแต่งงาน เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

ความยุ่งยากอีกประการหนึ่งที่คนโรคจะต้องประสบ ก็คือ ปัญหาในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ เพราะช่วงนี้ยังเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (transitional period) ที่คนโรคบางคนอาจจะพอใจกับอาชีพที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่คนโรคบางคนมีความต้องการจะเปลี่ยนงานใหม่ ด้วยความหวังว่าจะหางานที่ตนพึงพอใจมากกว่างานเดิม

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ บุคคลที่อยู่ในช่วงอายุนี้จะถือตราการเข้าสู่ชีวิตแต่งงานมากขึ้นกว่าช่วงอายุต้น จากผลการสำรวจสามะระชากรปี 2533 (สามะระชากรและเคหะ ปี พ.ศ. 2523) ได้แสดงให้เห็นว่าช่วงอายุ 25-29 ปี เป็นช่วงที่มีสัดส่วนของสตรีโรคร้อยละ 15.6 ของสตรีทั่วประเทศที่มีอายุเกิน 13 ปีขึ้นไป ส่วนช่วงอายุ 30-34 ปี จะพบสัดส่วนของสตรีโรคเพียงร้อยละ 8.0

Adams (1976) กล่าวว่า มีคนโรคในช่วงอายุนี้จำนวนมากที่เริ่มประเมินความเป็นอยู่ของตนเองใหม่ กล่าวคือคนโรคจะเริ่มยอมรับการอยู่เป็นโรคและความเป็นไปได้ที่จะไม่ได้อาชีพ และรู้สึกว่าการตนเองจะต้องเริ่มวางแผนการใช้ชีวิตของตนให้มีความหมายมากขึ้น เช่น สตรีโรคบางคนเริ่มมีโครงการที่จะศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น บางคนเริ่มมองหากิจกรรมที่ตนเองสนใจ และบางคนเริ่มวางแผนปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ช่วงอายุ 35 ปี ขึ้นไป

Levinson กล่าวว่าผู้หญิงโรคที่มีอายุในช่วงนี้จะมีอาชีพ มีรายได้ และการศึกษาดีกว่าผู้ชายโรคที่มีอายุอยู่ในช่วงเดียวกันและยังพบอีกว่าผู้หญิงโรคในช่วงอายุนี้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ รวมทั้งมีสถานะทางสังคมที่ดีขึ้นมากกว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว

Adams (1976) ได้กล่าวเสริมว่า จากการศึกษากลุ่มสตรีอเมริกันที่มีอายุในช่วง

40 ปี ในปี 1970 พบว่าสตรีที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมขึ้นไป และมีระดับรายได้มากกว่า 20,000 ดอลลาร์ต่อปีจะเป็นโรค 1 คนในทุก ๆ 5 คน และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมจะมีสตรีที่เป็นโรคเพียง 1 คน ในทุก ๆ 20 คน

จากแนวความคิด เกี่ยวกับวงจรชีวิตของผู้ที่เป็นโรคของ Levinson ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่เป็นโรคจะต้องเผชิญกับปัญหาและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงอายุและในแต่ละช่วงอายุนั้นสภาพทางสังคมอาจเกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะเอกลักษณ์ทางสังคม ความคิด และการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกันด้วย

ความสมัครใจในการใช้ชีวิตโรค

Adams (1976) ได้จัดรูปแบบการอยู่เป็นโรคตามลักษณะการตัดสินใจของกลุ่มประชากรที่อยู่เป็นโรค โดยนอกจากจะแบ่งออกเป็นกลุ่มที่เป็นโรคด้วยความสมัครใจ (wilful) และกลุ่มที่เป็นโรคด้วยความไม่สมัครใจ (unwilful) แล้ว ยังแบ่งการมีชีวิตโรคตามระยะเวลาอีกด้วย กล่าวคือ แบ่งเป็นการอยู่เป็นโรคเพียงชั่วคราว (temporary) และการอยู่เป็นโรคอย่างถาวร (stable) ซึ่งการแบ่งลักษณะดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถมองเห็นภาพหนึ่งของกลุ่มคนโรคในแต่ละประเภทได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าบุคคลนั้นต้องการจะอยู่เป็นโรคอย่างถาวรหรือเพียงชั่วคราว รวมทั้งการอยู่เป็นโรคนั้น เป็นไปด้วยความสมัครใจหรือไม่

รูปแบบของการอยู่เป็นโรค แบ่งออกตามลักษณะได้ดังนี้คือ

1. กลุ่มที่สมัครใจจะอยู่เป็นโรคเพียงชั่วคราว

บุคคลในกลุ่มนี้ส่วนมาก เป็นกลุ่มที่ยังมีอายุน้อย ยังไม่เคยแต่งงานมาก่อน และมีความต้องการจะเลื่อนระยะเวลาแต่งงานออกไปอีกสักช่วงระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงกลุ่มที่หย่าร้างตั้งแต่มียังมีอายุน้อย และไม่เคยประสงค์จะแต่งงานใหม่อีกในช่วงนี้

สิ่งที่คนในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญมากกว่าการมองหาคู่ครอง คือ การให้ความสนใจต่อ

การศึกษา การทำงาน การเสริมสร้างฐานะความเป็นอยู่ของตนเอง รวมทั้งอาจจะยังมีการรับผิดชอบต่อครอบครัวอยู่ ทั้งนี้มีได้หมายความว่าทุกคนในกลุ่มนี้จะต้องแต่งงานทั้งหมด เมื่อถึงเวลาที่สมควรจะแต่งงาน สาเหตุของการมีพฤติกรรมดังกล่าวอาจจะมาจากการอุทิศ เวลาให้กับการศึกษา และการทำงานอย่างมากจน เป็นเหตุให้บางคนยังหาคู่ครองไม่ได้ และบางคนก็คิดว่าตนเองอายุมากเกินไปกว่าจะแต่งงานแล้ว

2. กลุ่มที่สมัครใจอยู่ เป็นโสดถาวร

กลุ่มที่สมัครใจอยู่ เป็นโสดอย่างถาวร แบ่งออกเป็น

- 2.1 กลุ่มที่ไม่เคยแต่งงานมาก่อนเลย และมีความพึงพอใจอย่างมากต่อการตัดสินใจเลือกสถานะดังกล่าว
- 2.2 กลุ่มที่ปัจจุบัน เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง และไม่ต้องการแต่งงานอีก
- 2.3 กลุ่มที่มีแนวคิดที่ตรงข้ามกับแนวคิดของการอยู่ร่วมกันโดยการแต่งงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น การอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรสกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นต้น
- 2.4 กลุ่มซึ่งมีการดำเนินชีวิตที่มีกฎข้อบังคับห้ามการแต่งงาน เช่น นักบวช พระสงฆ์ เป็นต้น

3. กลุ่มที่เป็นโสด เพียงชั่วคราวโดยไม่ได้สมัครใจจะอยู่ เป็นโสดอย่างถาวร กลุ่มนี้

หมายถึง กลุ่มคนโสดที่ยอมรับค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงานแต่ยังไม่ประสงค์จะแต่งงานในช่วงนี้ โดยมีเหตุผลบางประการ แบ่งออกเป็น

- 3.1 กลุ่มที่ยังไม่เคยแต่งงาน ยังมีอายุน้อยและเป็นพวกที่ไม่มีความต้องการที่จะอยู่เป็นโสด จึงพยายามมองหาคู่ครองที่เหมาะสม
- 3.2 กลุ่มที่ยังไม่เคยแต่งงาน มีอายุมากและเป็นพวกที่ไม่มีความสนใจจะแต่งงานมาก่อน แต่ปัจจุบันอยู่ระหว่างการมองหาคู่ครองเพื่อแต่งงาน
- 3.3 กลุ่มที่เพิ่ง เป็นหม้ายหรือ เพิ่งหย่าร้าง และต้องการจะแต่งงานใหม่

4. กลุ่มที่เป็นโรคอย่างถาวรโดยที่ไม่ได้สมัครใจที่จะ เป็นโรค

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนโรคที่มีอายุมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพ้นวัยแต่งงานแล้วแบ่งออกเป็น

- 4.1 ผู้ที่ไม่เคยแต่งงานมาก่อน มีอายุมาก มีความต้องการที่จะแต่งงานแต่ยังหาคู่ครองไม่ได้
- 4.2 กลุ่มที่เป็นหม้ายและหย่าร้าง เมื่ออายุมาก และมีความต้องการจะแต่งงานใหม่ แต่ยังหาคู่ครองไม่ได้

Adams (1976) ได้กล่าวเสริมว่า กลุ่มนี้น่าจะหมายรวมถึงกลุ่มคนโรคที่ผิดหวังหรือเสียใจกับความรักแล้วพยายามหนีหน้าไปจากกลุ่มคน เพื่อหลีกเลี่ยงการแต่งงานด้วย

นอกจากนั้น Corby และ Zarit (1983) ยังได้แบ่งคนโรคตามสาเหตุของความสมัครใจในการอยู่ เป็นโรคไว้ เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. คนโรคที่ต้องการจะ เป็นโรคด้วยความสมัครใจ เป็นกลุ่มคนโรคที่ชอบชีวิตโรค เพราะมีอิสระ เสรีทั้งในด้านชีวิตส่วนตัว การดำเนินอาชีพ เศรษฐกิจ อารมณ์และสังคม ฯลฯ
2. คนโรคที่เป็นโรคโดยไม่สมัครใจ เป็นกลุ่มที่เป็นโรคโดยไม่สมัครใจ อาจมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในตนเอง หรือมีคนอื่นที่มีคุณสมบัติตรงกับความรู้สึกของตน

การศึกษาที่สนับสนุนแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น มัก เป็นการศึกษา เกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยต่อการแต่งงาน เช่น งานปี พ.ศ. 2529 ภัสสร ลิมาเนห์ ได้ศึกษาทัศนคติต่อการแต่งงานของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสอบถามสตรีทั้งที่เป็นโรคและแต่งงานแล้วจำนวน 1,004 คน พบว่าผู้ที่เป็นโรคมีแนวโน้มยอมรับว่าการอยู่เป็นโรคในปัจจุบันดีกว่าการแต่งงาน และผู้ที่มีการศึกษาสูง (การศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป) มีความคิดว่าการมีผู้หญิงโรคมากขึ้นในสังคมนั้น น่าจะเป็นปัญหาสังคมแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นั้นที่เป็นโรคและแต่งงานแล้ว มีความคิดที่ผู้หญิงสมัยนี้ไม่จำเป็นต้องแต่งงานก็ได้ ด้วยเหตุผล

ที่ว่า การแต่งงานและการมีครอบครัวในปัจจุบัน เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดภาวะ ที่สำคัญก็คือ ผู้ตอบที่เป็น
 วัสดุได้ระบุสาเหตุที่ทำให้ตนเองยังครองความเป็นโสดจนถึงปัจจุบันว่า เป็นเพราะต้องการความ
 ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ต้องการอยู่คนเดียว เป็นอิสระ ไม่ต้องการมีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว
 หรือการดูแลบุตร ยิ่งกว่านั้นยังพบอีกว่าคนโสดส่วนใหญ่มิมีความวิตกกังวล เกี่ยวกับสถานภาพการ
 เป็นโสดของตน ซึ่งนับว่าเป็นความแตกต่างไปจากค่านิยมดั้งเดิมที่กำหนดว่าผู้หญิงควรจะแต่งงาน

นอกจากนั้น ชัชสนี ศุขิลวรรณ (2528) ได้ศึกษาถึงอัตมโนทัศน์ (Self - Concept)
 ในการอยู่ เป็นโสดของสตรีที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป พบว่าสตรีโสดให้เหตุผลในการครองตัว เป็น
 โสด เรียงตามลำดับดังนี้ ชีวิตโสดมีอิสระมากกว่าชีวิตแต่งงาน ตนเองรู้สึกพึงพอใจในสถานภาพ
 ดังกล่าว ยังไม่พบคนที่ถูกใจ กลัวประสบปัญหาในชีวิตสมรส รวมทั้งยังไม่พร้อมที่จะใช้ชีวิตแต่งงาน

Stein (1973, อ้างถึงใน ชัชสนี ศุขิลวรรณ, 2528 : 86) พบว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการแต่งงานอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1972 พบว่าจากจำนวนนักศึกษา
 สตรีที่เป็นโสดในวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 มีเพียงร้อยละ 2.7 ของกลุ่มตัวอย่าง เท่านั้นที่ตอบว่าไม่คาดหวังที่จะแต่งงาน ส่วนนักศึกษาสตรีโสดในชั้นปีที่ 4 ที่ตอบว่าไม่คาดหวังที่จะแต่งงานมีถึงร้อยละ
 7.7 และในปี ค.ศ. 1973 ได้ทำการศึกษาซ้ำอีกพบว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ตอบว่าไม่แน่ใจจะ
 แต่งงานดีหรือไม่ มีถึงร้อยละ 40

Rubenstein, Shaver และ Paplau (1979 อ้างถึงใน ศีราจค์ กับสายทอง
 2530 : 140) ได้รายงานผลการวิจัยในด้านอื่นที่นอกเหนือจากการศึกษาทัศนคติต่อการแต่งงาน
 ในคนโสดไว้ว่า สุขภาพทั้งทางกายและทางจิตของผู้ที่เป็นโสดที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ใดไม่
 แตกต่างจากของคนที่มีความสัมพันธ์ทางเพศเลย อีกทั้งชีวิตโสดไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา
 ความผูกพันใกล้ชิด ทั้งนี้ เพราะคนโสดส่วนหนึ่งจะมีการเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่ได้แต่งงาน
 รวมทั้งสามารถจะประสบความสำเร็จพอใจในสภาวะดังกล่าวได้ ส่วนคนโสดที่ไม่มีความสัมพันธ์ทาง
 เพศกับผู้ใด ก็สามารถพัฒนาความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนและครอบครัวได้

นอกจากนั้น การศึกษาผู้พยายามกระทำอัตวินิบาตกรรมของ ศรี เกษมณี (2517) ได้
 พบว่ากลุ่มคนโสดจะกระทำอัตวินิบาตกรรมมากกว่าคนที่แต่งงานแล้ว ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าคนโสดมี
 ความตึงเครียดทางเพศ มีชีวิตที่ว้าเหว่ มีปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งได้แก่ การขาดความรัก ขาดที่
 พึ่งพิง ไม่มีคู่ปรึกษา รวมทั้งอาจจะได้รับการเหยียดจากญาติจากคนทั่วๆ ไปและสังคม จึงเกิดความ
 กอดตันทางจิตใจอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้ตัดสินใจทำอัตวินิบาตกรรม เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา

จากข้อสรุปของ Coopersmith (1967) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลว่า เกิดขึ้นได้จากการประสบความสำเร็จ ความรู้สึกมีคุณค่า การมีอิทธิพลทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น การมีความสามารถ รวมทั้งการได้รับการยอมรับ การได้รับความไว้วางใจ และการได้รับความรักใคร่จากบุคคลอื่นด้วย และจากแนวคิดของชีวิตวิสต์ทั้งหมดที่กล่าวมา จะเห็นว่าชีวิตวิสต์ เป็นชีวิตที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ ซึ่งขึ้นอยู่กับความมั่นคงทางจิตใจของผู้เลือกดำเนินชีวิตดังกล่าว ผู้ที่จะมีชีวิตวิสต์ที่มีความสุขจะต้อง เป็นผู้ที่เข้มแข็ง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ความสำคัญต่อการเอาชนะภัยจากสิ่งกระทบข้าง รวมทั้งสามารถทำให้ชีวิตวิสต์ของตนเองปราศจากความเจ็บเหงา ว่าเหว่ได้ (ศิริรงค์ ทับสายทอง 2530) ดังนั้น สตรีวิสต์ก็ย่อมมีแนวปฏิบัติที่จะสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างไปจากสตรีกลุ่มอื่น เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและความสำเร็จให้กับตนเองที่จะเอาชนะความกดดันที่เกิดจากสิ่งกระทบข้าง ซึ่งจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิต และการเห็นคุณค่าตนเองในระดับที่แตกต่างกัน

๑. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสตรีที่สมรสแล้ว (Married Women)

สังคมได้คาดหวังพัฒนาการงานวิจัยผู้หญิงไว้หลายด้าน ได้แก่ การมีชีวิตสมรส การเป็นพ่อเป็นแม่ การมีงานทำ รวมไปถึงการมีความมั่นคงในชีวิตและแม่ขยายไปถึงความสำเร็จของลูกหลานด้วย

Lucile (1977 : 100-101) ผู้ที่ให้ความหมายของคำว่า "ผู้หญิง" ว่าหมายถึงบุคคลที่แต่งงานแล้ว ยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าบุคคลสมรส เพื่อที่จะได้แสดงบทบาททางเพศได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะในปัจจุบันสตรีได้ค้นพบแนวทางการดำเนินชีวิตหลายรูปแบบ ซึ่งการสมรสนับเป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่สตรีสามารถจะมีได้ ทั้งนี้ เพราะการสมรสเปรียบเสมือนการสร้างความผูกพันใกล้ชิดที่บุคคลสองคนหนึ่งมีต่อกัน อันจะนำไปสู่การมองเห็นคุณค่าในตนเองและของกันและกัน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เมื่อสตรีเข้าสู่ชีวิตสมรส ได้แก่ ความใหม่เป็นอิสระจะเพิ่มขึ้น ความรู้สึกที่ถอยลงในใจลดลง และมีความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความสำคัญมากขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยกลางคน (Gutmann : 1975) นอกจากนั้นยังพบว่าสตรีที่สมรสแล้วจะมีความไวต่อการ

รับรู้ ความต้องการและความรู้สึกของสามี รวมทั้งมีความใส่ใจต่อความต้องการและบุคลิกภาพของ เขาอย่างจริงจัง สตรีที่สมรสแล้วจะคาดหวังความสำเร็จในการทำงาน บทบาท และความทะเยอ-ทะยานของสามี มากกว่าที่จะคาดหวังการปรับตัวของเขา Paloma และ Garland (1971) พบว่าสตรีที่สมรสแล้วจะกลายเป็นคนอ่อนน้อมยอมตาม (Submissive) และเป็นพวกอนุรักษนิยม (Conservative) มากกว่าสตรีที่เป็นโสด อีกทั้งยังพบว่าสตรีที่สมรสแล้วมีโอกาส เป็นโรคประสาท และโรคซึมเศร้ามากกว่าคนโสด เนื่องจาก สตรีที่สมรสแล้วต้องอุทิศ เวลาส่วนหนึ่งในการทำงาน บ้าน การดูแลบุตรและพบว่าอาการ เหล่านี้จะพบมากขึ้น เมื่อสตรีต้องทำงานนอกบ้านด้วย นอกจากนี้ สตรีที่สมรส แล้วโดยทั่วไปยังจำเป็นต้องปฏิบัติตัวและปรับตัวให้เข้ากับอารมณ์และภาวะ เศรษฐกิจ ของสามีพร้อม ๆ กับการปฏิบัติตัวในสังคมและการรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ด้วย (Stevens - Long, 1979 : 131)

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสมรส เกิดขึ้น สิ่งแรกที่คู่สมรสจะต้องกระทำคือการ เรียนรู้การ ใช้ชีวิตร่วมกัน อีกทั้งการกำหนดอำนาจและบทบาทระหว่างคู่สมรสก็เ็น สิ่งสำคัญต่อการ ใช้ชีวิตคู่ เช่นกัน

Benson (1971, อ้างถึงใน Lucile 1977 : 101-104) ได้กล่าวถึงหน้าที่ที่บุคคล ต้องประสบและปฏิบัติต่อคู่ครองของตน เมื่อ เข้าสู่การสมรสไว้ดังนี้

1. คู่สมรสมีความคาดหวังร่วมกันในการดำเนินชีวิตตามความเป็นจริง ต้องพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน (Dependent) ไม่สามารถเป็นอิสระต่อตนเอง เช่น เดิมๆได้อีกแล้ว
2. คู่สมรสจะมีความคาดหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือจากคู่ครองทั้งในด้านการทำงาน การสร้างสัมพันธ์ภายนอกภายในครอบครัว ความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการแบ่งงาน กันทำ เช่น สามี เป็นผู้รับผิดชอบด้าน เศรษฐกิจของครอบครัว ส่วนภรรยารับผิดชอบ ด้านการดูแลบ้านและบุตร เป็นต้น
3. คู่สมรสจะมีความคาดหวังที่จะได้รับการปลอบใจและความ เห็นอกเห็นใจจากคู่ครอง ซึ่ง Benson อธิบายว่าความรู้สึกทั้งสองอย่างนี้เป็นลักษณะหนึ่งของความสัมพันธ์ แบบเพื่อน หากคู่สมรสคู่ใดสามารถพัฒนาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แล้วจะทำให้ชีวิต สมรสประสบกับความสุข

4. คู่สมรสจะมีความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนองจากคู่ครองด้วยความชื่นชมกับความเชื่อมั่นรวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่คู่ชีวิตมีความสนใจ Benson กล่าวว่าความรู้สึกเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ทั้งนี้เพราะมันเกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจ และการตัดสินใจทางจริยธรรมของแต่ละฝ่ายด้วย
5. คู่สมรสจะมีความคาดหวังในความพึงพอใจทางเพศสัมพันธ์ต่อกัน Benson เชื่อว่าความพึงพอใจทางเพศ เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตแต่งงาน ความรู้สึกดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นที่ทั้งคู่ต้องเรียนรู้จากพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง พยายามหลีกเลี่ยงการกระทำเพื่อหน้าที่เท่านั้น อีกทั้งควรกระทำด้วยความรักและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม Benson ได้พบว่าคู่แต่งงานที่อยู่ร่วมกันเป็นเวลานานจะมีความพึงพอใจด้านเพศสัมพันธ์ลดลง
6. คู่สมรสจะมีความคาดหวังในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน Benson ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การที่คู่สมรสได้แสดงความมีน้ำใจและความประสงค์ที่จะช่วยเหลืองานหรือหน้าที่ซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งทำอยู่เป็นประจำ เช่น การดูแลบ้าน การดูแลต้นไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า คู่สมรสคาดหวังให้คู่ครองของตนเอาสาคช่วยเหลือตนเองมากกว่าการถูกขอหรือให้กระทำ

สิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สตรี เมื่อ เข้าสู่ชีวิตสมรสแล้วต้องประสบกับปัญหาในการปรับตัว การปฏิบัติตัว การมีภาระเพิ่มขึ้น รวมทั้งการมีบทบาทและสถานภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากชีวิตโสด เป็นเหตุให้มีผู้สนใจการศึกษาสตรีที่สมรสแล้วในหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งผลกระทบของการสมรสต่อสตรีด้วย ท้ายที่สุด เห็นภาพพจน์ที่แตกต่างระหว่างสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดดังนี้

Ryff และ Baltes (1976) ได้ทำการศึกษาวงจรชีวิตของสตรีสมรสแล้วพบว่า เมื่อสตรีย่าง เข้าสู่วัยกลางคนจะมีความทะเยอทะยานมากขึ้น รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ และมีความกล้าที่จะผลักดันตนเองให้เป็นบุคคลที่เด่นและมีความสำคัญในช่วงวัยนี้

ว่าสตรีที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสได้แสดงออกถึงความเป็นตัว
 ของตัวเอง การได้เป็นบุคคลสำคัญและมีส่วนช่วยเหลือครอบครัว รวมทั้งได้รับการยอมรับจาก
 สมาชิกในครอบครัวทั้งในด้านความคิดและการมีเหตุผล

นอกจากนี้ยังพบลักษณะทางบุคลิกภาพที่ทำให้บุคคลที่สมรสแล้วพบกับความสุขในชีวิต
 สมรส เช่น การมีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์ทางอารมณ์ ซึ่งหมายถึงการมีอารมณ์มั่นคง มีการควบคุมตนเอง
 (Self Control) มีความสามารถในการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกรักหรือชอบสิ่งหนึ่งสิ่งใด มี
 ความสัจจริงที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์โกรธ มีความ
 สามารถในการพิจารณาตัดสินปัญหาอย่างรอบคอบ มีความสามารถในการแสดงออกถึงการเห็นคุณค่า
 ในตนเอง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการมีความ เบิกบานใจ และความสามารถในการปรับตัวที่ดีด้วย
 (Stinnett และ Walters, 1977)

Murstein (1973) ได้กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองจัดเป็นคุณสมบัติสำคัญ ที่พบใน
 กลุ่มบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตสมรส เขาได้สรุปผลวิจัยว่าคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง มี
 แนวโน้มจะ เลือกรูปร่างที่ได้รับการยอมรับและมีโอกาสประสบความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่า
 บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลในส่วนที่
 เกี่ยวข้องกับการสมรสว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีความ เข้าใจใน
 เรื่องการดำรงชีวิต มีกำลังใจที่จะอยู่ในสังคมได้ และยิ่งกว่านั้นบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง
 ส่วนใหญ่ จะพบว่าตนเองมีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ เมื่ออยู่กับคู่สมรสของ
 ตนได้ดีกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ยิ่งกว่านั้นบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงส่วนใหญ่ได้พบคูครอง
 ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความคาดหวังที่ตั้งไว้มากกว่าบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำอีกด้วย
 (Kimmel 1981 : 158-159)

เนื่องจากว่าแนวโน้มของการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้หญิงมักไม่ได้ เกิดจากตัว เอง
 หากเกิดจากบุคคลที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเป็นบุคคลที่เขารักและนับถือ เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ความสำเร็จ
 ใดๆที่พบของผู้หญิงจึงมีอาจพิจารณาว่ามาจากความสำเร็จในตัวผู้หญิงเอง หากแต่ขึ้นอยู่กับสามี
 และบุตรด้วย (Simone de Beauvoir 1950 อ้างถึงใน Kimmel 1981 : 158)

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลังการ เข้าสู่ชีวิตแต่งงานของสตรี ก็คือ

นอกเหนือจากบทบาทของครอบครัวแล้ว บทบาทของการ เป็นแม่ก็ เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีผลกระทบต่อ การรับรู้ตนเอง ความพึงพอใจ และการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรี ความคาดหวังของสังคมก็มีส่วนทำให้บทบาทของผู้หญิง เปลี่ยนไป เช่น สำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สังคมคาดหวังที่จะเห็น บทบาทการ เป็นภรรยาและแม่ที่ดี ซึ่งแตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงกับบทบาทเมื่อยัง เป็นโสด สำหรับสตรี โสดนี้สังคมคาดหวังแต่เพียงการมีงานทำเท่านั้น (Kimmel 1981 : 59) ในขณะที่เดียวกันความ ซึมเศร้าซึ่ง เกิดขึ้น เป็นอัตราสูงในสตรีที่สมรสแล้วมักจะ เกิดความขัดแย้งในใจระหว่างงานนอกบ้าน ที่ต้องรับผิดชอบ และหน้าที่แม่บ้านในครอบครัว เช่น หน้าที่การเป็นแม่ หน้าที่ต่อคู่สมรส นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า สตรีที่มีความผูกพันกับการทำงานนอกบ้านและการมีความมุ่งมั่นมาบรรณาการต่อชีวิต นอกบ้านสูงจะยิ่งมีความซึมเศร้าและความไม่เบิกบานในชีวิตได้มาก (Pearlin, 1975 อ้างถึงใน ศิริรงค์ กับสายทอง 2530 : 170)

อิทธิพลของความ เป็นแม่

ความ เป็นแม่ เป็น เหตุการณ์สำคัญอีกอันหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ เนื่องจากมีผลต่อภาพพจน์ในการมองดูตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และกระบวนการทาง พัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลอย่างมาก

Guttman (1975) ให้ข้อสังเกตว่า บทบาทของสตรีจะแตกต่างจากของชาย โดยผู้ เป็นแม่จะได้รับการคาดหวังจากสังคมว่าจะต้องประกอบด้วย การดูแลปกป้องคุ้มครอง การเห็นอกเห็นใจ ความ เข้าใจ และความอ่อนโยนทนุทนอมต่อบุตร ในขณะที่พ่อจะได้รับการคาดหวังจาก สังคมในเรื่องบทบาทดังต่อไปนี้ คือ การฝึกฝนให้บุตรช่วยตนเองและสามารถควบคุมตนเองได้ การดูแล เกี่ยวกับความก้าวร้าว เป็นต้น

ความ เป็นแม่ของสตรีที่สมรสแล้ว เป็นสภาพการณ์ที่มีทั้งความกดดัน และเป็นประสบการณ์ ที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าในขณะเดียวกัน รางวัลที่แม่จะได้รับคือ ความสุข ความสมหวัง ความพึงพอใจในตนเอง ความสมบูรณ์ทางวุฒิภาวะ ความภาคภูมิใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนความ กัดดันที่เกิดขึ้น มีทั้งความกดดันในชีวิตส่วนตัว และความกดดันจากสังคม ความกดดันในชีวิตส่วนตัว จะมาจากการขาดอิสระภาพในการแสวงหาความสุขส่วนตัวและทาง เศรษฐกิจ รวมทั้งการขัดขวาง

ต่อความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างคู่สมรส ส่วนความกดดันจากสังคมมักมาจากความคาดหวังที่สังคมมีต่อครอบครัว กล่าวคือ คู่สมรสมีหน้าที่ผลิตสมาชิกใหม่และอบรมสมาชิกใหม่ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม แม้ว่าจะด้วยความไม่สมัครใจก็ตาม และ เมื่อบุคคลได้ เปลี่ยนสถานะ เป็นพ่อแม่แล้วจะปฏิเสธภาระและความรับผิดชอบบทบาทดังกล่าวไม่ได้ (ศิริรงค์ กับสายทอง, 2530 : 146) ความกดดันที่สังคมมีต่อครอบครัวจะ เน้นที่บทบาทของแม่มากกว่าบทบาทของพ่อ กล่าวคือ สังคมมอบหมายให้แม่ เป็นหลักในการดูแล เลี้ยงดูให้ความอบอุ่นแก่ลูก ตอบสนองต่อความต้องการในชีวิตประจำวันของเด็ก ส่วนพ่อจะเป็นเพียงผู้ช่วย เน้นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น อุ้มลูก เล่น หรือ เล่นเกมส์ต่าง ๆ กับลูกเท่านั้น

นอกจากนั้น (Hoffman, 1979 อ้างถึงใน ศิริรงค์ กับสายทอง 2530 : 149) ได้ชี้ให้เห็นว่าการทำงานนอกบ้านของผู้ เป็นแม่เป็น เหตุการณ์หนึ่งในชีวิตปัจจุบัน เป็นส่วนที่ทาก้าภาพพจน์ของบทบาททางเพศลดความรุนแรงลง และสำหรับสตรีที่สมรสแล้ว การทำงานนอกบ้านหมายถึง การมีเอกลักษณ์และการ เห็นคุณค่าในตนเอง เพิ่มขึ้นด้วย

จะ เห็นว่า เมื่อสตรี เข้าสู่ชีวิตสมรสแล้วจะประสบกับการ เปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ สถานภาพ ความสำเร็จในชีวิตแต่งงาน รวมไปถึงความกดดันทั้งจากตนเองและจากสังคม ความไม่ เป็นอิสระ การ เปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมรอบข้าง เช่นสามีและบุตร ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวด้านแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเอง ความเห็นพ้องใจในตนเอง การเห็นคุณค่าตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งสิ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ เห็นคุณค่าในตนเองในผู้หญิง พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาการ เห็นคุณค่าในตนเองร่วมกับตัวแปรทางจิตวิทยาอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้คือ

ชัชสุนี สุชีลวรรณ (ชัชสุนี สุชีลวรรณ 2528) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (ในงานวิจัย หมายถึง อัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ในด้านการประเมินคุณค่าตนเอง อดยาช้อัตมโนทัศน์ "การเห็นคุณค่าในตนเอง" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการโครงสร้างของความคิด เกี่ยวกับตนเอง เป็นปัจจัยหลักในการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เป็นสตรีที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และมีเลขสมรสมาก่อน ซึ่งประกอบอาชีพอยู่

ในเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งตามกลุ่มอาชีพเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ พยาบาล ข้าราชการ ทหารบก ครุภัณฑ์ เรียนระดับมัธยมศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวนทั้งสิ้น 196 คน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการศึกษาพบว่าสตรีส่วนใหญ่มิระดับ การเห็นคุณค่าในตนเองสูง นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองในสตรี 5 ตัวแปรดังนี้คือ การยอมรับจากบุคคลอื่น (งานวิจัย หมายถึง การได้รับการยอมรับจากเพื่อน ครอบครัว ผู้ร่วมงานและคนทั่วไป) ความสมัครใจในการเลือกใช้ชีวิตสด รายได้ อาชีพ และความโดดเดี่ยวทางสังคม พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเองมากที่สุดคือ การยอมรับจากเพื่อน รองลงมาคือ การยอมรับจากครอบครัว โดยที่ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ทั้ง 2 ตัวแปร และตัวแปรความสมัครใจเลือกใช้ชีวิต การยอมรับจากผู้ร่วมงาน จากคนทั่วไป มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าระดับรายได้ และอาชีพส่วนนี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ความโดดเดี่ยวทางสังคมซึ่งปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติร้อยละในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและค่า Γ ในการอธิบายขนาดค่าของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังกล่าว

Cockrum, J. and White, P. (Cockrum ; J. and White, 1985; 551-556) ศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทางจิตวิทยาสังคมที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาย และหญิงที่ไม่เคยสมรสมาก่อนซึ่งมีอายุระหว่าง 27-46 ปี เป็นผู้ชาย 30 คน หญิง 30 คน ผู้วิจัยได้เลือกตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ นอกเหนือจากตัวแปรด้านความโดดเดี่ยวทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional loneliness) และตัวแปรด้านการค้ำจุนทางจิตจากสังคม (Social Support) โดยใช้แบบสอบถามการวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Rosenberg (1965) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในชีวิตของทั้งหญิงและชายในระดับสูง คะแนนเฉลี่ยของมาตรฐานการเห็นคุณค่าในตนเองและมาตรฐานวัดความพึงพอใจในชีวิตมีค่าใกล้เคียงกันมาก คือ 3.34 และ 3.4 ตามลำดับ (จากคะแนนเต็ม 4) ส่วนตัวแปรด้านความโดดเดี่ยวทางอารมณ์และสังคมนั้นมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของหญิงมากกว่าชาย และตัวแปรด้านการค้ำจุนทางจิตจากสังคม มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชายมากกว่าหญิง นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบ

ระหว่างหญิงและชายจะพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายว่า เนื่องจากผู้ชายได้รับการคาดหวังจากสังคม ให้ประสบความสำเร็จในการทำงานและการมีชีวิตอยู่ เมื่อผู้ชายยังหาตำแหน่งงานไม่ได้ทำให้ผู้ชายรับรู้ถึงภาระความสามารถของตน และจะประเมินตนเองไปในทางลบอย่างมาก ในขณะที่สังคมไม่ได้คาดหวังให้ผู้หญิงประสบความสำเร็จในการทำงานมากนัก และการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงนั้นถึงแม้จะขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคม แต่ผู้หญิงมองว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตทางหนึ่งที่ดี เลือก ดังนั้นลักษณะการประเมินตนเองจึงมีลักษณะเป็นกลาง

Macke, Anne S., Bohrnstedt, George W. และ Bernstein, Ilene N. (Macke, Anne S., Bohrnstedt, George W. and Bernstein, Ilene N. 1979 : 51-56) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานของสามีของแม่บ้านในกลุ่มชนชั้นสูงในสหรัฐอเมริกา จำนวน 121 คน พบว่าความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานของสามีมีผลทางบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่าง แต่มีผลโดยตรงเป็นผลทางอ้อมเท่านั้น สิ่งที่มีผลโดยตรงกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของแม่บ้านคือ

ระดับรายได้ของสามี และเมื่อหาระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มแม่บ้านมาเปรียบเทียบกับ การเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มผู้หญิงที่สมรสแล้วและทำงานนอกบ้าน พบว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มแม่บ้านมีต่ำกว่าผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านอย่างมาก และผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานของสามีมีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านโดยตรงอีกด้วย ทั้งยังพบเหตุผลที่นอกเหนือจากนั้นอีกคือ การประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสของผู้หญิง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณค่าเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าความสามารถในการจัดการกับบทบาทของตนเองให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้ด้วยดี มีส่วนทำให้บุคคลมีความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถและมีคุณค่าเพิ่มขึ้นด้วย

Stafford, Inge P. (Stafford, Inge P. 1984 : 332-338) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติต่อบทบาททางเพศของสตรีและพฤติกรรมการประกอบอาชีพที่ส่งผลถึงการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรี กลุ่มตัวอย่าง เป็นสตรีที่มีการศึกษาระดับวิทยาลัย จำนวน 456 คน อายุอยู่ระหว่าง 20-50 ปี ทั้งนี้ได้ใช้แบบสอบถาม 4 ฉบับคือ แบบสอบถามที่ชีวิตทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองในสตรี แบบสอบถามการวัดความผูกพันกับการงาน (Labor force attachment) แบบสอบถามเกี่ยวกับประเภทของอาชีพที่กำลังทำอยู่นับปัจจุบันและอาชีพที่ตนเอง

ชอบและอยากทำ และแบบสอบถามการวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Rosenberg (1965) งานวิจัยนี้ผู้วิจัยให้ความหมายของบทบาททางเพศของสตรีไว้ว่า หมายถึงบทบาททางเพศตามภาพพจน์ของสังคม (Sex role Stereotypes) และพฤติกรรมการประกอบอาชีพ หมายถึง ลักษณะอาชีพ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะอาชีพที่เป็นไปตามประเพณีนิยม (traditional) เช่น การทำงานบ้าน (homemaker) และลักษณะอาชีพที่ไม่สอดคล้องกับประเพณีนิยม (Nontraditional) เช่น การทำงานนอกบ้าน (Careerist) โดยผู้วิจัยตั้งสมมติฐานไว้ 4 ข้อ ดังนี้คือ

1. สตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศและพฤติกรรมการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกันจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง กล่าวคือ กลุ่มสตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเอง ตามประเพณีนิยมและเป็นแม่บ้านและกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศที่ไม่สอดคล้องกับประเพณีนิยมอีกทั้งยังประกอบอาชีพนอกบ้านจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีที่ทำงานบ้านแต่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองไม่สอดคล้องกับประเพณีนิยมและสตรีที่ทำงานนอกบ้านแต่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองตามประเพณีนิยม
2. สตรีที่มีปัจจุบันประกอบอาชีพตรงกับงานที่ตนเองชอบและอยากทำจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้ที่มีปัจจุบันประกอบอาชีพไม่ตรงกับงานที่ตนเองชอบและอยากทำ
3. ทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองในสตรีจะมีความสัมพันธ์กับความผูกพันกับการงานอย่างมีนัยสำคัญ
4. ทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองในสตรีจะใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มสตรีที่ทำงานบ้านและสตรีที่ทำงานนอกบ้านได้อย่างมีนัยสำคัญ

ผลวิจัยพบว่าข้อค้นพบใหม่ เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 นั่นคือกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองสอดคล้องกับพฤติกรรมการประกอบอาชีพ มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากกลุ่มสตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปว่าเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางสังคมที่เกิดขึ้นในระยะหลัง ทำให้ลักษณะการทำงานของสตรีเปลี่ยนแปลงไปนั่นคือ ถึงแม้สตรีจะมีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเอง

ตามประเพณีนิยมก็ตาม แต่สตรีก็อาจมีความจำเป็นจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วย เศรษฐกิจของครอบครัว ในขณะที่สตรีที่มีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองสอดคล้องกับประเพณีนิยมก็จำเป็นต้องทำงานบ้านด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุดังนี้จึงไม่พบความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ประกอบกับกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้มีการศึกษาสูง ดังนั้นการตอบแบบสอบถามจึงไม่น่ามีเอียงไปทางหนึ่งทางใด ส่วนสมมติฐานข้อ 2 และข้อ 3 นั้นพบผลตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างไม่มีนัยสำคัญ ส่วนสมมติฐานข้อที่ 4 พบผลตรงตามสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน กล่าวคือ สตรีที่ทำงานบ้านจะมีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองตามประเพณีนิยมอย่างชัดเจน ขณะที่สตรีที่ประกอบอาชีพนอกบ้านส่วนน้อยจะมีทัศนคติต่อบทบาททางเพศของตนเองตามประเพณีนิยม

Hobfoll, E. Nadler, A และ Leiberman, J (Hobfoll E., Nadler A., and Leiberman, J 1986 : 296-304) ได้ทำการศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้หญิง เมื่อเข้าสู่ภาวะวิกฤติของชีวิต ตัวแปรที่ทำการศึกษา ได้แก่ การค้างานทางจิตวิทยาจากสังคม ความผูกพันในภักดิ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง โดยนำใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นสตรีที่สมรสแล้วและกำลังตั้งครรภ์จำนวน 113 คน พบว่าความผูกพันในภักดิ์ของคู่สมรสจะมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับความพึงพอใจในชีวิต ทั้งยังมีส่วนช่วยให้สตรีมีกำลังใจมากขึ้นในระหว่างตั้งครรภ์ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรความผูกพันในภักดิ์และการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่าความผูกพันในภักดิ์มีส่วนช่วยสนับสนุนและก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยได้พบผลเพิ่มเติมว่าสตรีที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ แม้จะมีความผูกพันในภักดิ์กับคู่สมรสในระดับสูงก็จะมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำไปด้วย ผู้วิจัยได้สรุปว่า ความผูกพันในภักดิ์ของคู่สมรสมีอิทธิพลมากกว่าการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลในการก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตของสตรีมีครรภ์ แต่การได้รับการค้างานทางจิตวิทยาจากสังคมไม่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของสตรีมีครรภ์เท่าใดนัก

Ingham, G., Kreitman, B., Miller, M และ Sashidharm, P (Ingham, G., Kreitman, B., Miller, M and Sashidham, P.1986 : 375-385) ได้ศึกษาความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองและองค์ประกอบด้านความอ่อนแอทางจิตวิทยาบุคคล (Vulnerability) ที่มีต่อการเจ็บป่วยทางจิตในชุมชน กลุ่มตัวอย่าง เป็นสตรีอายุตั้งแต่ 18-65 ปี ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ใช้ประวัติ และใช้แบบสอบถามร่วมด้วยแบบสอบถามวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามของ Rosenberg (1965) องค์ประกอบด้านความอ่อนแอทางจิตวิทยาใช้แบบสอบถามของ Brown & Harris (1978) ซึ่งประกอบไปด้วยคำถาม 4 ข้อ

ย่อย คือ การมีคนปรึกษา (Confidant) การแยกจากพ่อแม่ก่อนอายุ 11 ปี การมีงานทำในปัจจุบันและจำนวนพี่น้องในครอบครัว ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่าง เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีภาวะเจ็บป่วยทางจิต ประสาทซึมเศร้าและกลุ่มปกติ ทั้งนี้โดยใช้นักจิตวิทยาและจิตแพทย์ช่วยในการสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว ผลการวิจัยรายงานว่าบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีคะแนนความวิตกกังวลสูง และบุคคลที่อยู่ในภาวะซึมเศร้าจะมีคะแนนของการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างจากบุคคลปกติอย่างเห็นได้ชัดและพบผลวิจัยที่สำคัญที่สุดคือ การสูญเสียการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับความซึมเศร้าในผู้ป่วยและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ เช่น เกิดความวิตกกังวล นอกจากนี้ผู้วิจัยพบข้อสรุปเพิ่มเติมอีกว่าการเปลี่ยนแปลงการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทางจิตได้มากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ส่วนองค์ประกอบด้านความอ่อนแอทางจิตที่เน้นพบว่า การไม่มีคนปรึกษา การแยกจากพ่อแม่ก่อนอายุ 11 ปี และการมีพี่น้องในครอบครัวตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ทำให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองต่ำและมีอิทธิพลต่อสภาวะทางอารมณ์ของบุคคลส่งผลให้เกิดความเจ็บป่วยในที่สุด ทั้งยังพบอีกว่าสถานะของคนปรึกษาและการแยกจากพ่อแม่ก่อนอายุ 11 ปี สามารถใช้ทำนายการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลได้ ส่วนองค์ประกอบด้านการมีงานทำนั้น มีผลกระทบต่ออาการเจ็บป่วยของบุคคล เพียง เล็กน้อย เท่านั้น

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้ว
2. เพื่อ เปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีโสดและสมรสแล้ว ตามตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้คือ สถานภาพ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา และสาเหตุการอยู่เป็นโสด

สมมติฐานในการวิจัย

1. สตรีที่สมรสแล้วจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีโสด
2. สตรีโสดที่อยู่ เป็นโสดโดยสมัครใจจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีโสดที่อยู่ เป็นโสดโดยไม่สมัครใจ
3. สตรีโสดที่อยู่ในช่วงอายุน้อยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีโสดที่อยู่ในช่วงอายุมาก

4. สตรีที่สมรสแล้วที่อยู่ในช่วงอายุน้อยจะมีการ เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีที่สมรสแล้วที่อยู่ในช่วงอายุมาก
5. สตรีที่สมรสแล้วในแต่ละช่วงอายุจะมีการ เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีโสดที่อยู่ในช่วงอายุ เดียวกัน
6. สตรีโสดที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการ เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีโสดที่มีระดับ การศึกษาต่ำ
7. สตรีที่สมรสแล้วที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีการ เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าสตรีที่สมรสแล้วที่มีระดับการศึกษาต่ำ
8. สตรีที่สมรสแล้วในแต่ละระดับการศึกษาจะมีระดับการ เห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า สตรีโสดที่มีระดับการศึกษา เท่ากัน

การวัดความที่เข้าในการวิจัย

1. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem)

นิยามทั่วไป หมายถึง การประเมินคุณค่าของอัตมโนทัศน์ตามความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในเรื่องของความสำเร็จ การมีความสำคัญ การได้รับการยอมรับ ได้รับการเคารพ รวมทั้งได้รับความรักใคร่จากบุคคลอื่น การมีอำนาจ การมีความดี ความรู้สึกมีคุณค่า มีความสามารถเพียงพอในการกระทำสิ่งที่ตั้ง เป้าหมายและ คาดหวังไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

นิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้ว

2. สตรีโสด (Single) หมายถึง สตรีที่ยังดำรงสถานภาพโสดในปัจจุบันและไม่เคย สมรสมาก่อน ซึ่งมีเหตุผลในการอยู่เป็นโสด 2 อย่างคือ อยู่เป็นโสดโดยสมัครใจ และอยู่เป็นโสดโดยไม่ได้สมัครใจ งานวิจัยนี้หมายถึงสตรีโสดที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปใน เขตกรุงเทพมหานคร

3. สตรีที่สมรสแล้ว (Married Women) หมายถึง สตรีที่มีสามีและปัจจุบันยังอยู่ด้วยกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย งานวิจัยนี้หมายถึง สตรีที่สมรสแล้วที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังนี้คือ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิด เกี่ยวกับการ เห็นคุณค่าในตนเองของสตรีทั้งที่สมรสแล้ว และสตรีโสดใน เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อ เป็นการ เสนอแนวทางการศึกษา เรื่องของการ เห็นคุณค่าในตนเองในอีกแนวทางหนึ่ง อันจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่ยังไม่มีผู้ศึกษาวิจัย มากนักในประเทศไทย
3. เพื่อ เป็นการ เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ เกี่ยวกับสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วในเรื่อง การ เห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่ง เป็นองค์ประกอบด้านจิตวิทยาที่สำคัญด้านหนึ่ง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษา เฉพาะสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วที่ทำงานในส่วนราชการ และบริษัทเอกชน ใน เขตกรุงเทพมหานคร เท่านั้น ดังนั้นผลการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จึงมีอาจสรุปว่า เป็นการ เปรียบ เทียบระดับการ เห็นคุณค่าในตนเองของสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วทั่วทั้งประเทศได้